

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Скопової Олени Сергіївни «Організаційно-економічні засади відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження. Результати діяльності аграрних підприємств практично повністю залежать від використання їх ресурсного потенціалу. Відповідно до ресурсної концепції, яка все частіше застосовується в практичній діяльності аграрних підприємств, ресурсний потенціал являється складною взаємопов'язаною системою матеріальних і нематеріальних ресурсів (матеріально-технічних, організаційно-управлінських, фінансових, інформаційних, трудових та ін.), що впливають на ефективність функціонування суб'єкту господарювання і визначають їх конкурентні переваги. Ефективна взаємодія всіх ресурсів в процесі діяльності підприємств забезпечує ефект цілісності, що виявляється в отриманні нових властивостей, якими кожен окремий вид ресурсу не володіє.

Однією з основних стратегічних цілей розвитку аграрних підприємств являється забезпечення конкурентоспроможності як на вітчизняному, так і світових ринках сільськогосподарської продукції в умовах жорсткого та нестабільного конкурентного середовища, що на пряму залежить від ефективності використання ресурсного потенціалу.

У сучасних умовах, коли великі агрохолдинги та агропромислові корпорації з високим рівнем капіталізації відтворили та значно модернізували бізнесові виробничо-економічні процеси, основні засоби, використовують інноваційні технології, значна частка домогосподарств, малих та середніх аграрних підприємств знаходиться у ризикованому, нестійкому або кризовому фінансово-економічному стані, їх важливим завданням є отримання максимальних прибутків при мінімальних витратах ресурсів. При цьому вони часто втрачають можливості здійснення навіть простого відтворення свого ресурсного потенціалу. Гострий дефіцит виробничих ресурсів та їх структурна

розбалансованість призводять до зниження темпів економічного розвитку аграрного сектора економіки, потенційні можливості якого використовуються не повною мірою, що гальмує вирішення існуючих економічних, соціальних та екологічних проблем сільських територій, зайнятості, підвищення доходів та рівня життя сільського населення. Отже актуальність теми дисертації О.С. Скопової не викликає жодних сумнівів.

Представлене дисертаційне дослідження пов'язане з виконанням науково-дослідних тем Сумського національного аграрного університету «Оцінка рівня страхового захисту сільськогосподарських підприємств» (номер державної реєстрації 0115U001052, 2015-2017 рр.) та «Науково-практичні засади управління зеленими фінансами з урахуванням регіональних особливостей» (номер державної реєстрації 0119U100455, 2019 р.), де автором досліджено стратегію фінансового забезпечення та страхового захисту відтворення складових ресурсного потенціалу аграрних підприємств.

Вищевикладене є свідченням високого ступеня актуальності обраної теми та конкретизації напряму дисертаційного дослідження О. С. Скопової.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Представлене дисертаційне дослідження є спробою поєднання, адаптації та переосмислення існуючих наукових підходів щодо організаційно-економічних засад відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Якісний аналіз дисертації свідчить, що здобувачем виконане вивчення теоретичного та методичного базису розв'язання наукової проблеми відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств та запропоновано практичні напрямки їх реалізації.

Список використаних джерел налічує 233 найменування, серед яких наявні праці провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців з економічної теорії, аграрної економіки, фінансів природокористування, нормативні, законодавчі та аналітичні матеріали.

Виклад матеріалів та результатів дисертаційного дослідження є логічним та послідовним. Заслуговує схвалення вдалий вибір методів та інструментів

наукового дослідження для вирішення поставлених завдань та досягнення мети. Зміст дисертації відповідає її темі. Розроблені автором рекомендації пройшли виробничу апробацію, що підтверджено відповідними документами, зокрема довідками про впровадження результатів дослідження від ПП «Надь» Лебединського району Сумської області, ДП «Дослідне господарство Інституту сільського господарства Північного Сходу Національної академії аграрних наук України» Сумського району Сумської області, ТОВ СП «СІЛВА» Білопільського району Сумської області, ТОВ «СВІДА» м. Суми

Можна стверджувати, що висновки, пропозиції та рекомендації дисертанта є достатньою мірою обґрунтованими і достовірними.

Ступінь новизни наукових положень. Наукова новизна дисертаційної роботи Скопової О.С. полягає в отриманні нового розв'язання складної проблеми відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств..

Найбільш важливими результатами, що характеризуються новизною і розкривають повноту і зміст дисертаційного дослідження є:

- вперше запропоновано використання іпотечного інструментарію у відтворенні ресурсного потенціалу аграрних підприємств, що базується на історичному досвіді, сучасних тенденціях розвитку аграрного виробництва та передбачає розгляд аграрного підприємства як цілісного майнового комплексу та дозволяє врахувати специфіку і масштаби діяльності підприємства;

- обґрунтовано кластерний підхід до розподілу аграрних підприємств на регіональному рівні за критерієм ефективності відтворення ресурсного потенціалу, який відрізняється систематизацією підприємств за масштабом діяльності, структурою капіталу та ресурсними пропорціями;

- удосконалено зміст поняття ресурсний потенціал аграрних підприємств, шляхом виокремлення відновлювального потенціалу, що приймає участь в його оновленні та поповненні для досягнення стратегічних цілей розвитку аграрного підприємства та включає в себе наявні та можливі до залучення фінансові, інвестиційні та інноваційні ресурси, а також доцільність їх розміщення і ефективність використання;

- набуло подальшого розвитку визначення ресурсного портфелю аграрних підприємств шляхом побудови ресурсного дерева підприємства з визначенням оптимальних джерел відтворення кожної складової ресурсного потенціалу;

- обґрунтованого стратегію відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств на засадах моделювання системи екологічних платежів, яка базується на принципово новому розподілі екологічних платежів аграрних підприємств та формування системи спецрахунків, що забезпечить адресність та цільовий характер при відтворенні природної (земельної, водної, атмосферної, рослинної) складової ресурсного потенціалу аграрних підприємств;

- набуло подальшого розвитку стратегія диверсифікації джерел фінансового забезпечення відтворення складових ресурсного потенціалу аграрних підприємств за рахунок емісії зелених облігацій у синергії з активною позицією органів місцевого самоврядування за умови достатнього рівня економічної, фінансової, екологічної, продовольчої та соціальної безпеки.

Повнота викладення у відкритому друку наукових положень дисертації. Результати дисертаційного дослідження Скопової О.С. знайшли відображення у 18 наукових працях, серед яких: одна колективна монографія (у співавторстві), 9 статей у вітчизняних фахових наукових виданнях, одна стаття у зарубіжних виданнях та 9 публікацій в інших виданнях.

Положення, що містяться в публікаціях за темою дисертаційного дослідження не містять протиріч з результатами його виконання та не викликають суттєвих заперечень. Аналіз змісту публікацій дозволяє стверджувати, що основні положення дисертаційної роботи О.С. Скопової достатньою мірою оприлюднені у відкритому друку. Діючі вимоги щодо необхідної кількості статей у наукових фахових виданнях дотримано. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Скопової Олени Сергіївни «Організаційно-економічні засади відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств» складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст дисертації

викладений на 177 сторінках основного друкованого тексту.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств» представлено уточнене визначення поняття ресурсного потенціалу аграрних підприємств; наведено фактори впливу на відтворення ресурсного потенціалу аграрними підприємствами; обґрунтовано методичні основи дослідження відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств та його оцінки.

У другому розділі «Сучасні тенденції відтворення ресурсного потенціалу аграрними підприємствами» проведено аналіз джерел формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств, уточнено фінансово-економічні результати діяльності аграрних підприємств Сумського регіону, як наслідок використання та відтворення ресурсного потенціалу та надана оцінка відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств на основі моделювання системи екологічних платежів.

У третьому розділі «Трансформація організаційно-економічних засад відтворення ресурсного потенціалу аграрними підприємствами» розглянуто організаційні засади забезпечення відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств, запропоновано диверсифікувати джерел фінансового забезпечення відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств та здійснено кластерний розподіл аграрних підприємств Сумської області як елемент оптимізації відтворення ресурсного потенціалу.

Практична цінність результатів дослідження. Наукові, методичні та прикладні положення, викладені в дисертаційній роботі, отримані автором одноособово. Результати дисертаційного дослідження характеризуються практичною значущістю в контексті можливості їх застосування при відтворенні ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Особливої уваги заслуговують опрацьовані в дисертаційному дослідженні рекомендації диверсифікації джерел фінансового забезпечення відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств шляхом використання іпотечного інструментарію та виходу на фінансові ринки за рахунок емісії зелених облігацій.

Зауваження до дисертаційної роботи. Не дивлячись на достатньо високий науковий рівень виконання дослідження та подання його результатів у дисертації, остання містить окремі недоліки та дискусійні положення, серед яких слід відмітити:

1. Розглядаючи дефініцію «ресурсний потенціал аграрних підприємств» (розділ 1.1) автор виокремлює відновлювальний потенціал, що приймає участь в його оновленні та поповненні для досягнення стратегічних цілей розвитку аграрного підприємства та включає в себе наявні та можливі до залучення фінансові, інвестиційні та інноваційні ресурси.

2. Запропонований автором методичний підхід до оцінювання ефективності відтворення ресурсного потенціалу аграрного підприємства (розділ 1.3), що дозволяє класифікувати аграрні підприємства за ефективністю відтворення ресурсного потенціалу потребує уточнення з точки зору системи показників, які використано та методики їх розрахунку.

3. Розглядаючи фінансово-економічні результати діяльності аграрних підприємств як наслідок використання та відтворення ресурсного потенціалу (розділ 2.2, стор. 68-77), автором основна увага акцентується саме на фінансових показниках, що на нашу думку не в повній мірі може розкрити ресурсний потенціал підприємства.

4. Високо оцінюючи дослідження екологічної складової у системі ресурсного потенціалу аграрних підприємств, потрібно зважати і на існуючу нормативно правову базу в Україні та потенційні ризики, пов'язані з її реформуванням. Пропонуючи систему спецрахунків (розділ 2.3) доцільно було б навести порядок та напрямки використання коштів, які можуть бути акумульовані на таких рахунках.

5. Розглядаючи джерел фінансового забезпечення відтворення складових ресурсного потенціалу аграрних підприємств та пропонуючи емісію зелених облігацій автором наголошується на синергетичному ефекті такого процесу (розділ 3.2). Доцільно було б зупинитися на оцінці зазначеного ефекту та більш детальному дослідженню в даному напрямку.

6. Потребує уточнення методика проведення кластерного групування аграрних підприємств Сумського регіону за критерієм ефективності відтворення ресурсного потенціалу (стор. 159), що одночасно враховує масштаб діяльності, структуру капіталу та ресурсними пропорції. Крім того, цікавим буде дослідження впливу запропонованого кластерного групування на ефективність відтворення ресурсного потенціалу на регіональному рівні.

Вказані зауваження відображають власну наукову позицію опонента і не заперечують можливості існування авторського бачення шляхів розв'язання завдань дисертаційного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України.
Дисертаційна робота Скопової О.С. «Організаційно-економічні засади відтворення ресурсного потенціалу аграрних підприємств» повною мірою відповідає діючим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук згідно з пунктами 9, 11, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), а її автор – Скопова Олена Сергіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
проректор з наукової
та інноваційної діяльності
Вінницького національного
аграрного університету

І.В. Гончарук

Особистий підпис досліджувача
В.О. ректора
В.А. Мазур

